

сухої речовини, 3,17 % цукру, 19,52 мг-% аскорбінової кислоти); Torros F₁ (5,9 % сухої речовини, 3,26 % цукру, 21,62 мг-% аскорбінової кислоти) та ін.

Перспектива подальших досліджень. Виділені кращі за господарсько-цінними ознаками зразки залучені в селекційний процес зі створення нового вихідного матеріалу томата.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Методические указания по изучению и поддержанию мировой коллекции овощных пасленовых культур (томаты, перец, баклажаны). - Л.: ВИР, 1977.- 36 с.
2. Методические указания по селекции сортов и гетерозисных гибридов овощных культур. - Л.: ВИР. 1974.- 214 с.
3. Методические указания по селекции сортов и гибридов томата для открытого и защищенного грунта. - М.: ВАСХНИИЛ. - 1986. - 112 с.
4. Делянки и схемы посева в селекции, сортоиспытании и первичном семеноводстве овощных культур / под ред. В.Е. Гончаренко. -М.: Колос, 1979.-15с.
5. Методика опытного дела в овощеводстве и бахчеводстве / под ред. В.Ф. Белика.- М.: Агропромиздат, 1992.- 311 с.
6. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві / за ред. Г.Л. Бондаренка, К.І. Яковенка.- Харків: Основа, 2001.- 369 с.
7. Сучасні методи селекції овочевих і баштанних культур / за ред. Т.К. Горової, К.І. Яковенка. - Харків: Основа, 2001.- 642 с.
8. Авдеев Ю.И. Селекция томатов / Ю.И. Авдеев.- Кишинёв: Штиинца, 1982. – 284 с.
9. Алпатьев А.В. Помидоры / А.В. Алпатьев. - М.: Колос, 1981. - 304 с.
10. Статистичний аналіз результатів польових дослідів у землеробстві: монографія / [Ушкаренко В.О., Вожегова Р.А., Голоблродько С.П., Коковіхін С.В.]. - Херсон: Айлант, 2013. - 378 с.
11. Кравченко В.А. Методика і техніка селекційної роботи з томатом / В.А. Кравченко, О.В. Приліпка - К.: Аграрна наука, 2001.- 84 с.
12. Куземенский А.В. Селекционно-генетические исследования мутантных форм томата / А.В. Куземенский. - Харьков, 2004. -392 с.
13. Широкий унифицированный классификатор СЭВ и международный классификатор СЭВ рода *Lycopersicon esculentum* L.- Л.: Н-Т-С СЭВ, ВИР ИС и АРР(ПНР), 1988.- 33с.
14. Руководство по апробации овощных культур и кормовых корнеплодов. - М.: Колос, 1982. - С.10 -17.
15. Методика Державного сортопробування сільськогосподарських культур (картопля, овочеві та баштанні культури). - Київ. - 2001. Вип.4 - 104с.
16. Фитопатологическая оценка селекционного материала овощных культур. Методические указания. - Харьков: ИОБ УААН, - 1990. - 52с.

УДК 635.21:631.53.01 (477)

МОНІТОРИНГ СЕЛЕКЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ: СОЯ

НОСЕНКО Ю.М.

Національна академія аграрних наук України

Соя – унікальна продовольча, лікарська і кормова культура. Вона багато років належить до найважливіших стратегічних культур світового землеробства, задовольняючи насущні проблеми людей.

Серед білкових культур соя – найбільш цінна, в її насінні міститься 34-45% повноцінного протеїну, 18-24% олії, яка складається з 84 % ненасичених жирних кислот, вуглеводи, клітковина, вітаміни і потужний набір фітопоживних речовин, що характеризуються фармацевтичними ефектами.

Сою має велике агротехнічне значення. Після її збирання на кожному гектарі залишається стільки поживних речовин, скільки їх міститься в 15-20 гною. Після сої покращується родючість ґрунту за рахунок накопичення з атмосфери біологічного азоту в середньому 100-150 кг на 1 га посіву. Це забезпечує економію азотних добрив, сприяє підвищенню врожайності пшениці і кукурудзи. Наприклад, в США за рахунок введення сої в сівозміну одержують до 40% приросту продуктивності цих культур.

Використання продуктів переробки сої в кормовиробництві – забезпечує ефективність відгодівлі тварин та птиці.

У харчовій промисловості завдяки сої розв'язується проблема харчового білка (1 кг сої по кількості протеїну відповідає 2 кг м'яса або риби, 4 кг пшениці, 12 кг молока).

Продукти переробки використовуються на те-

хнічні цілі, в т.ч. на виробництво біопалива (в США виробляється 4,2 млн. літрів біопалива).

В той же час фактична урожайність сої в Україні в 2014 році складала по Україні -21,3 ц/га (47,8% використання потенціалу, найбільший рівень був у Хмельницькій області 27,8 ц/га (53,7% використання потенціалу).

За розрахунками науковців впровадження нових високопродуктивних сортів сої гарантує прибавку врожаю на 2,5 ц/га і на площі біля 500 тис. га забезпечує економічний ефект на рівні 0,4-0,5 млрд. грн. [1].

Умови та методика досліджень. Проводився аналіз та аналітична обробка даних Державного реєстру сортів, придатних для поширення в Україні (розділ соя) та інтернет – ресурсів з метою визначення: динаміки занесення сортів сої до Реєстру за період з 2001-2014 рр.; визначення долі сортів сої вітчизняної та зарубіжної селекції в цілому та по окремих заявниках в загальній структурі Реєстру; співвідношення сортів сої за групами стиглості та їх співвідношення за заявниками; визначення установ-заявників, частка сортів яких у Реєстрі найбільша.

Результати досліджень. У Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні (далі Реєстр) на 2014 рік налічується 167 сортів сої, з них 91 сорт селекції Національної академії аграрних наук України, 52 зарубіжних і 24 сорти української селекції інших вітчизняних заявників. У відсотковому співвідношенні це становить

54,5, 31,3 та 14,4 % відповідно (табл. 1).

Як показує аналіз спостерігається відмінність щодо кількості сортів, які знаходяться в Реєстрі з 2001 по 2014 рік. Так, до 2004 року включно в Реєстрі сорти сої зарубіжної селекції були відсутні. Зростання кількості сортів відбувалося лише за рахунок сортів НААН. За період з 2005 по 2014 рік кількість зарубіжних сортів зросла з 7 до 52, тобто майже у вісім разів. Найбільш активними заявниками були Інститут польовництва та овочівництва (Сербія) та Семенсес Прогрейн ІНК Кве-

бек (Канада).

З 2010 до 2014 року вдвічі зростає доля інших вітчизняних заявників (кількість сортів зросла з 12 до 24). Це відбулось переважно за рахунок Приватного підприємства "Наукова селекційно-насінницька фірма "Соевий вік" (м. Кіровоград) (ПП «НСНФ»Соевий Вік») та Товариства з обмеженою відповідальністю "Науково-дослідний інститут сої" (м. Глобіно) (ТОВ «НДІС»).

Таблиця 1 – Сорти сої занесені до Реєстру сортів придатних на поширення в Україні

Заявник	До 2001 включно	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
НААН	28	31	38	44	47	51	59	64	66	75	79	80	88	91
Інші вітчизняні заявники	1	1	1	1	2	3	5	5	5	12	17	19	23	24
Зарубіжні заявники					7	9	12	19	23	27	32	33	37	52
Всього	29	32	39	45	56	63	76	88	94	114	128	132	148	167

В той же час слід відмітити, що незважаючи на зростання долі зарубіжних сортів вона залишається меншою, ніж кількість сортів селекції НААН. Загальна кількість сортів селекції НААН зросла з 28 до 91 і складає 54,5%. Лідерами в селекції сої в мережі НААН є: Селекційно-генетичний інститут-Національний центр насіннезнавства та насінневищення (СГІ -НЦНН), Інститут кормів і сільського господарства Поділля (ІКІСГП), ННЦ «Інститут

землеробства» (ННЦ «ІЗ»), Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва (ІР), Інститут зрошуваного землеробства (ІЗЗ), Інститут олійних культур ((ІОК), які мають від 9 до 13 сортів у Реєстрі (табл. 2).

Кіровоградська ДСГДС (КДСГДС) має в Реєстрі 7 сортів, Буковинська ДСГДС (БДСГДС), Інститут агроєкології і природокористування (ІАІП) по 5 сортів кожен. Інші НДУ НААН мають по 1-2 сорти.

Таблиця 2 – Сорти сої селекції НДУ НААН занесені до Реєстру

Заявник	До 2001 включно	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
СГІ -НЦНН	1	2	5	5	6	7	8	9	9	12	12	12	13	13
ІКІСГП	1	2	2	4	4	4	6	8	8	11	12	12	12	12
ННЦ «ІЗ»	3	4	4	5	5	5	6	7	8	9	10	10	12	12
ІЗЗ	6	6	7	7	7	7	8	8	9	9	9	9	10	11
ІР	2	2	2	3	3	3	6	6	6	6	8	8	10	10
ІОК	1	1	4	4	4	5	5	6	6	6	6	7	8	9
КДСГДС	3	3	3	3	5	5	5	5	5	5	5	5	6	7
БДСГДС	3	3	3	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5
ІАІП	2	2	2	3	3	5	5	5	5	5	5	5	5	5
ІСГСЗ	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
ПрДСГДСІСГКР	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2
ЛІАПВ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ІСГЗП	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
НААН	28	31	38	44	47	51	59	64	66	75	79	80	88	91

Примітка: ІСГСЗ- Інституту сільського господарства степової зони, ПрДСГДСІСГКР – Прикарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту сільського господарства Карпатського регіону, ЛІАПВ - Луганський інститут АПВ (нині підрозділ Інституту ґрунтознавства і агрохімії), ІСГЗП – Інститут сільського господарства західного Полісся.

Щодо сортів сої зарубіжної селекції. Найбільшу кількість серед зарубіжних заявників мають: Інститут польовництва та овочівництва (Сербія) - 18 сортів та Семенсес Прогрейн ІНК. Квебек (Канада) -11 сортів. Хайленд Сидс Томпсонс ЛТД

(Канада), Євраліс Семанс (Франція), Заатбау Лінц рег.Ген.м.б.Х (Австрія), Р2н –Франція мають по три сорти. Інші сім заявників з Німеччини, Білорусі, Росії, США та Кіпру мають по 1-2 сорти (табл. 3).

Таблиця 3 – Сорти сої селекції зарубіжних установ, занесені до Реєстру

Зарубіжні установи	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Сербія										
Інститут польовництва та овочівництва	5	5	5	7	11	13	14	15	18	18
Канада										
Семенсес Прогрейн ІНК. Квебек	1	3	3	3	3	4	5	5	5	11
Хайленд Сидс Томпсонс ЛТД				3	3	3	3	3	3	3
Франція										
Євраліс Семанс						1	1	1	2	3
Р2н										3
Коссад Семанс ЕС А				1	1	1	1	1	1	1
Австрія										
Заатбау Лінц рег.Ген.м.б.Х				1	1	1	1	1	1	3
Німеччина										
Дойче Заатфеределунг АГ										2
Білорусь										
Тов Соя север ко	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Росія										
ВНДІ ОК			2	2	2	2	2	2	2	2
Кіпр										
ТерраВіта (Оувесіз) Лімітед							2	2	2	2
США										
Сейбр ТОВ										1
Сіркл Сі Сідс Інк							1	1	1	1
Разом	7	9	12	19	23	27	32	33	37	52

Серед інших вітчизняних заявників найбільшу кількість має Приватне підприємство "Наукова селекційно-насіницька фірма "Соєвий вік"(«НСНФ» «Соєвий Вік») - 9 сортів та Товариство з обмеженою відповідальністю "Науково-

дослідний інститут сої" (ТОВ «НДІС») – 6. Приватна особа Білявська Людмила Григорівна має в Реєстрі 4 сорти, ТОВ "Прогрейн Євразія" - 2. Інші установи мають по одному сорту (табл. 4).

Таблиця 4 – Сорти сої селекції вітчизняних установ занесені до Реєстру

Заявник	До 2001 включно	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
«НСНФ» «Соєвий Вік»							1	1	1	5	6	6	8	9
ТОВ «НДІС»										3	6	6	6	6
Білявська Людмила Григорівна							1	1	1	1	2	2	4	4
ТОВ "Прогрейн Євразія"												2	2	2
ВДАУ						1	1	1	1	1	1	1	1	1
ПДАТУ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ВНІС					1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Разом	1	1	1	1	2	3	5	5	5	12	17	19	23	24

Примітка: ВДАУ - Вінницький державний аграрний університет; ПДАТУ - Подільський державний аграрно-технічний університет; ВНІС - Товариство з обмеженою відповідальністю "Всеукраїнський науковий інститут Селекції».

Потенціал урожайності вітчизняних сортів сої досить високий: ультраскоростиглих – 23-28, ранньостиглих – 25-30, середньоранньостиглих – 30-40, середньостиглих – 41-50 ц/га і більше [1].

Естафета. Заявник: Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН. Ультраскоростиглий сорт зернового напрямку використання. Вегетаційний період - 92-97 днів. Має високу посухостійкість, стійкість до вилягання, осипання насіння, хвороб і шкідників. Добре пристосований до механізованого збирання, може використовуватися як попередник під пшеницю озиму. Сорт зернового напрямку використання [2].

Потенційна врожайність 3,5-4,5 т/га. У 2011 р

в Лісостепу на Кельменецькій госсортостанції Чернівецької області отримано врожай насіння 5,07 т / га. Вміст білка в зерні 38-40%, олії 21-22%.

Фарватер. Заявник: Селекційно-генетичний інститут - Національний центр насіннєзнавства та сортовивчення НААН. Середньоранній сорт. Напрям використання зерновий. Середня врожайність за роки випробування в зоні Лісостепу - 27,8 ц/га, вміст жиру - 22,3, білка - 36,8 відсотка.

Висота прикріплення нижнього бобу - 17,6 сантиметри. Стійкий до осипання, посухи, ураження хворобами, відносно стійкий до вилягання [3].

Смолянка. Заявник: Інститут кормів та сільського

господарства Поділля НААН. Вегетаційний період, діб - 109-120. Урожайність зерна на богарі, т/га: при стандартній вологості 14 % - 2,5-3,2; потенційна - 3,8-4,2. Маса 1000 насінин, г - 147-175. Висота прикріплення нижнього бобу - 10-18 см. Стійкість до хвороб - 9 балів. Вміст білка, % - 39,2-41,8. Вміст олії, % - 20,5-23,8. Лише цей сорт у Реєстрі сортів рослин придатних для поширення в Україні з чорною насінневою оболонкою. За три роки державного сортовипробування рівень урожайності в умовах Полісся - 3,1 т/га. Рекомендований до поширення в Лісостепу та Поліссі України [4].

Вільшанка. Заявник - Національний науковий центр «Інститут землеробства НААН. Сорт ультраранньої групи. Рекомендований для всіх ґрунтово-кліматичних зон України. Середня врожайність за роки випробування (2008-2010) у зонах: Степ - 18,2 ц/га, Лісостеп - 24,1, Полісся - 21,1 ц/га. Вміст олії, відповідно, - 20,7; 20,8; 21,5%. Вміст білка, відповідно, - 39,9; 38,7; 36,8%. Висота прикріплення нижнього бобу - в межах 8-12 см. Маса 1000 насінин - 143,4-168,4 г. Стійкий до вилягання, осипання та посухи [5].

Аратта. Заявник - Інститут зрошуваного землеробства НААН. Сорт середньопізній, тривалість вегетаційного періоду становить 115-123 дні. Стійкий до посухи, осипання та ураження хворобами (пероноспороз, бактеріальний опік). Сорт добре реагує на зрошення. Придатний для механізованого збирання врожаю. Вміст білка у насінні - 37,8-39,6%, олії - 20,4-21,8%. Урожайність в умовах зрошення становить 37,5-39,2 ц/га. За урожайністю зерна перевищує сорт-стандарт Даная на 2,9-3,8 ц/га. Максимальна врожайність - 45,7 ц/га.

Золушка. Заявник: Кіровоградська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН. Урожайність сорту 2,5-3,8 т/га. Тривалість вегетаційного періоду 105-110 днів, ранньостиглий. Для сорту характерна висока стійкість до посухи, вилягання та розтріскування бобів. Стійкий до бактеріозу, септоріозу, вірусної мозаїки та до шкідників. Технологічний. Вміст сирого протеїну в насінні 39-

40,5 %. Вміст жиру в насінні 21-21,5 % [6].

За тривалістю вегетаційного періоду сорти сої включенні до Реєстру розподіляються наступним чином:

- **ранньостиглі (РС)** – Алмаз, Аметист, Анжеліка, Аполлон, Атланта, Аратта, Білосніжка, Бояца, Говерла, Десна, Дюна, Донька, ЕС Ментор, КиВін, Київська 98, Краса Поділля, Кассіді, Корада, Кубань, Лара, Луна, Мальвіна, Опалін, Медея, Мерлін, Монада, Мрія, ОАЦ-Віжюн, ПСВ 808, ПР9368, Бо7, Подяка, Протеїнка, Припять, Рапсодія, Романтика, Руса, Святокова, Седмиця, Смолянка, Спонсор, Степовичка, Срібна рута, Сузір'я, Черемош, Фаетон, Хортиця, Ювілейна, Юг 30, Ясельда;

- **середньостиглі (СС)** - Агат, Анатоліївка, Антошка, Вінні, Вінничанка, Витязь 50, Галина, Деймос, Іна, Ірина, Кент, Кардіф, Колбі, КСБ-938, Маша, Моравія Мельпомена, Одеська 150А, Подольянка, Полтава, Подільська 1, Срібна, Султана, Сігалія, Сілесія, Св Трейл, Феміда, Чернівецька 8.

- **середньо ранньостиглі (СР)** – Антарес, Артеміда, Аркадія одеська, Берегиня, Богеміанс, Валюта, Васильківська, Величава, Вежа, Версія, Вілана, Георгіна, Горлиця, Даная, Данко, Дельта, Ельдорадо, Ентерпрайс, Золотиста, Іванка, Ізумрудна, Київська 27, Каната, Корсак, Крістіна, Медісон, Омега вінницька, Оксана, Оріана, Особлива, Офелія, Подільська 416, Поема, Прикарпатська 96, Ромашка, Равніца, Скеля, Смуглянка, Сосячна, Спринт, Стратегія, Супра, Сяйво, Святогор, Таврія, Чернівецька 9, Фарватер, Шарм, Юг 40, Ятрань;

- **ультра скоростиглі (УКС)** – Адамос, Алігатор, Анастасія, Аннушка, Альянс, Александрит, Антрацит, Брюненсіс, Білявка, Вільшанка, Ворскла, Галі, Галлек, Дені, Естафета, Єлена, Золушка, Знахідка, Княжна, Ксеня, Лариса, Легенда, Либідь, Мавка, Меркур, ОАС Валлас, ОАС Чемпіон, Опус, Сіверка, Спритна, Танаїс, Терек, Устя, Фаворит, Фея, Фортуна, Хорол, Хуторяночка, Хвиля.

Таблиця 5 – Сорти сої селекції НААН занесені до Реєстру сортів придатних на поширення в Україні (за групами стиглості)

Заявник	РС	СС	СР	УКС	Всього
НААН	24	15	36	16	91
Зарубіжні	18	11	12	11	52
Інші вітчизняні	8	2	2	12	24
Всього	50	28	50	39	167

Таблиця 6 – Сорти сої селекції НААН занесені до Реєстру сортів придатних на поширення в Україні (за групами стиглості)

Заявник	РС	СС	СР	УКС	Всього
СГІ -НЦНН	2	2	9	-	13
ІКІСГП	3	3	4	2	12
ННЦ «ІЗ»	3	1	2	6	12
ІЗЗ	5	2	4		11
ІР	4		3	3	10
ІОК	1	2	4	2	9
КДСГДС	2	1	2	2	7
БДСГДС		1	3	1	5
ІАІП		1	4		5
ІСГСЗ	1	1	1		3
ПрДСГДСІСГКР	1	1			2
ЛІАПВ	1				1
ІСГЗП	1				1
Всього	24	15	36	16	91

Таблиця 7 – Сорти сої селекції зарубіжних фірм занесені до реєстру сортів придатних на поши-

рення в Україні (за групами стиглості)

Заявник	PC	CC	CP	УКС	Всього
Інститут польовництва та овочівництва (Сербія)	7	3	5	3	18
Семенсес Прогрейн ІНК. Квебек (Канада)	4	1	3	3	11
Євраліс Семанс - Франція	2			1	3
Хайленд Сідс Томпсонс ЛТД (Канада)		1	2		3
Заатбау Лінц рег.Ген.м.б.Х (Австрія)	1	2			3
Р2н (Франція)		3			3
Дойче Заатферделунг АГ (Німеччина)	1			1	2
Тов Соя северко (Білорусь)	2				2
ВНДІ ОК (Росія)			2		2
ТерраВіта (Оувесіз) Лімітед (Кіпр)				2	2
Сейбр ТОВ (США)				1	1
Сіркл Сі Сідс Інк (США)	1				1
Коссад Семанс ЕС А (США)		1			1
Всього	18	11	12	11	52

Таблиця 8 – Сорти сої селекції НААН занесені до реєстру сортів придатних на поширення в Україні (за групами стиглості)

	PC	CC	CP	УКС	Всього
«НСНФ» «Соевий Вік»	2	1	1	5	9
ТОВ «НДІС»	2		1	3	6
Білявська Людмила Григорівна	1			3	4
ТОВ "Прогрейн Євразія"	1			1	2
ВДАУ		1			1
ПДАТУ	1				1
ВНІС	1				1
Всього	8	2	2	12	24

В цілому за групами стиглості до Реєстру занесено 50 ранньостиглих, 50 середньоранніх, 39 ультракороткостиглих, 28 середньостиглих. Найбільше середньоранніх та середньостиглих сортів мають установи НААН – 36 та 15 відповідно, ранньостиглих - зарубіжні фірми – 18, ультракороткостиглих інші вітчизняні установи - 12.

В групі ранньостиглих серед установ НААН найбільше мають сортів ІЗЗ -5 та ІР – 4 сорти, серед зарубіжних - Інститут польовництва та овочівництва (Сербія) - 7, Семенсес Прогрейн ІНК. Квебек (Канада) - 4. Інші вітчизняні заявники мають по 1-2 сорти.

Середньостиглих сортів найбільше мають в мережі НААН: ІКІСГП (4 сорти), серед зарубіжних - Інститут польовництва та овочівництва (Сербія),

Р2н (Франція) по три сорти.

Середньоранніх сортів найбільше мають в мережі НААН: СГІ-9, ІКІСГП, ІЗЗ, ІОК, ІАІП (по 4 сорти), серед зарубіжних - Інститут польовництва та овочівництва (Сербія) - 5.

Ультракороткостиглих сортів в Реєстрі найбільше мають ІЗ -6 та «НСНФ» «Соевий Вік» - 5 (табл. 6-8).

Щодо установ-заявників до 2005 року в Реєстрі були лише вітчизняні заявники. Найбільше зростання кількості зарубіжних заявників спостерігається з 2008 по 2014 рік з 7 до 13. Кількість вітчизняних заявників за весь період зросла з 1 до 7. Слід відмітити, що кількість вітчизняних заявників протягом всього періоду була більшою за зарубіжні (табл. 9).

Таблиця 9 – Динаміка заявників, які мають сорти сої занесені до Реєстру на 2014 рік

Заявник	До 2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
НДУ НААН	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
Інші вітчизняні заявники	1	1	1	1	2	3	5	5	5	6	6	7	7	7
Всього українських заявників	14	14	14	14	15	16	18	18	18	19	19	20	20	20
Всього зарубіжних заявників					3	3	4	7	7	8	10	10	10	13
Разом	14	14	14	14	18	19	22	25	25	27	29	30	30	33

Висновки. Аналіз динаміки сортів сої, занесених до Державного Реєстру сортів, придатних для поширення в Україні за період 2001-2014 рр., свідчить про значне зростання їх кількості.

Встановлена динаміка змін в загальній кількості сортів сої, зокрема вітчизняної та зарубіжної селекції.

Визначено, що серед наукових установ НААН

України, в яких ведеться селекція сої, найбільшу частку мають СГ- НЦНН (13 сортів), ІКІСГП та ННЦ «ІЗ» (по 12 сортів кожен). Серед інших вітчизняних заявників виділяється «НСНФ» «Соєвий Вік» - 9 сортів.

Ключові позиції серед зарубіжних фірм мають Інститут польовництва та овочівництва (Сербія) - 18 сортів та Семенсес Прогрейн ІНК, Квебек (Канада) - 11 сортів.

Аналіз сортів за групами стиглості свідчить про рівне співвідношення ранньостиглих та середньоранніх сортів. Найменша кількість середньостиглих сортів. Найбільше середньоранніх та середньостиглих сортів мають установи НААН – 36 та 15 відповідно, ранньостиглих - зарубіжні фірми – 18, ультрарокоткостиглих інші вітчизняні установи - 12.

В групі ранньостиглих серед установ НААН найбільше мають сортів ІЗЗ - 5 та ІР - 4 сорти, серед зарубіжних - Інститут польовництва та овочівництва (Сербія) - 7, Семенсес Прогрейн ІНК, Квебек (Канада) - 4.

Середньостиглих сортів найбільше мають в мережі НААН: ІКІСГП (4 сорти), серед зарубіжних - Інститут польовництва та овочівництва (Сербія), Р2н (Франція) по три сорти.

Середньоранніх сортів найбільше має в ме-

режі НААН: СГІ-9, серед зарубіжних - Інститут польовництва та овочівництва (Сербія) - 5. Ультрарокоткостиглих сортів в Реєстрі найбільше в ІЗ - 6, в «НСНФ» «Соєвий Вік» - 5.

Кількість організацій-заявників за досліджуванний період зростає з 14 до 33. Найбільше зростання кількості зарубіжних заявників спостерігається з 2008 по 2014 рік з 7 до 13. Кількість інших вітчизняних заявників за весь період зростає з 1 до 7. Слід відмітити, що кількість вітчизняних заявників в цілому протягом всього періоду була більшою за зарубіжні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Матеріали круглого столу «Вирощування і переробка сої: проблеми і перспективи розвитку», 21 листопада 2014 року, м. Київ.
2. <http://www.yuriev.com.ua/>.
3. <http://agrosev.narod.ru/>.
4. Каталог сортів сої Інституту кормів і сільського господарства Поділля.
5. <http://propozitsiya.com/>
6. <http://www.agronauka.com.ua/>.
7. <https://www.soya-ua.com/articles/item/20-sorta-soi>.
8. http://www.ndisoya.com.ua/kat_tanais.html.
9. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2014 році. – К. – 519 с.

УДК 330.131.5:635.25:631.674.6 (477.72)

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ НАСІННЯ БУРЯКА СТОЛОВОГО ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

ЛЮТА Ю.О. – кандидат с.-г. наук, с.н.с

КОСЕНКО Н.П. – кандидат с.-г. наук, с.н.с.

Інститут зрошуваного землеробства НААН

Постановка проблеми. Вирішальним чинником збільшення виробництва овочів є забезпечення виробників товарної продукції високоякісним насінням. Галузь насінництва переживає досить скрутний період, коли з одного боку, через недостатнє фінансування та державну підтримку спостерігається занепад насінництва овочевих культур, а з іншого – йде жорсткий наплив іноземних сортів і гібридів, які, маючи потужний маркетинг, поступово заповнюють український ринок насінням [1, 2]. Забезпеченість товаровиробників вітчизняним насінням однорічних овочевих культур складає 72,6%, дворічних – 25,3% [3]. Насінництво овочевих рослин вважається однією з найбільш трудомістких галузей сільськогосподарського виробництва. Буряк столовий відноситься до рослин з дворічним циклом розвитку. Значні кошти витрачаються на вирощування маточних коренеплодів, зимове зберігання, осінній та весняний добір маточників, сушіння насінневого вороху, обмолот і очищення насіння [4].

Стан вивчення проблеми. Дослідження багатьох вчених присвячені удосконаленню технології вирощування насіння буряка столового [5, 6]. Вчені ІОБ НААН стверджують, що найбільш ефективно вирощувати насіння буряка столового сорту Бордо харківський за краплинного зрошення (поливна норма 150-200 м³/га від фази відростання до

початку цвітіння та 200-300 м³/га від початку цвітіння до збиральної стиглості насіння) та локального внесення добрив N₁₅P₃₀K₆₀ весною, що забезпечує рентабельність виробництва – 219,1 % та собівартість 1 кг насіння – 18,82 грн [7]. Дослідження О.В. Романова показали, що найбільша рентабельність вирощування насіння буряка столового сорту Бордо харківський (110 і 92%) спостерігається за сівби на маточник у першій і третій декадах червня з густотою 480-520 тис. шт./га, схема садіння маточників 70х20 см; прибуток складає при цьому 89,7 і 77,0 тис. грн, а собівартість 1 кг насіння становить 19,9 та 21,8 грн відповідно строкам сівби. При перерахунку на 1 га насінників ці елементи дозволяють зменшити площу під маточниками на 35-40 %, загальні витрати - на 3,3 тис. грн/га, збільшити прибуток на 0,7-2,3 тис. грн/га [8].

Завдання і методи досліджень. Метою наших досліджень було вивчити вплив схем садіння маточників, норм добрив та густоти стояння насінневих рослин на врожайність, якість насіння буряка столового. Одним із завдань досліджень було розрахувати економічну ефективність вирощування насіння. Дослідження проводили протягом 2012-2015 рр. на дослідному полі лабораторії овочівництва Інституту зрошуваного землеробства НААН. Трифакторний польовий дослід закладали методом розщеплених ділянок за схемою: схема